

EGEY Tibor
Szabó Csaba
(1937–2017)

Emlékezés a hú pataki diákra,
diplomatára, baráttra

Már nem integetünk egymásnak a mozgólépcsőn... Többé nem telefonálunk egymásnak... Nem vitatjuk meg szinte naponta a híreket... Nem reménykedünk együtt családkunk, hazánk jövőjét latolgatva...

Tóth Mihály, mindenki Miska bácsija, a Sárospataki Református Tanítóképző gyakorló iskolájának vezető tanítója, az írás-olvasás-számolás tanításának országos hírű mestere, amikor 1943 szeptemberében az elemi iskola első osztályában egymás mellé ültetett két fiúcskát, nem tudhatta, hogy életre szóló barátság megszületését indította el. A két fiú attól kezdve sokat játszott együtt, bélyeget gyűjtöttek, cseréltek. Viszonylag eltérő habitusúak voltak, ezért jól kiegészítették egymást, a különbségek számos kapocscsal kötötték össze őket, erősítve barátságukat. Az első elemitől kezdve 12 évig, az érettségiig osztálytársak, az első és az utolsó négy évben padtársak. Jó tanulók voltak, soha nem féltékenyek a másik sikerére, segítettek, támogatták egymást. Óh, azok a '40–50-es évek... De ők a többiekkel együtt alig-alig érzékelték a politikai élet egyre sürűbben tornyosuló viharfelhőit, azt, hogy először az általános iskolai tagozatot, majd 1952-ben a gimnáziumot is államosították. Hiszen tanáraik mindig megmaradtak, védtek őket. És azok a nyarak a Bodrog parton, a tábortüzek, a kirándulások, táncesték... A személyes emlékek özöne zúdul rám. E sorok írójának megremeg a toll a kezében, szemét pára önti el... Megemlékezést írni

Csabáról?! A hozzá legközelebb álló barátjáról?! Nehéz, nagyon nehéz... De, ha már mások így látják, ezt várják, hát kötelesség. A megindult lélek lassan megnyugszik, s a barát úgy dönt, megpróbál érzelmek nélkül objektív historikus lenni.

1937. szeptember 19-én született Sátoraljaújhelyben. Édesapja, Szabó Károly, a Sárospataki Református Kollégium testnevelő tanára volt. Kari bá', így hívták tanítványai – az évente közel 800 tanítványát szinte személy szerint ismerte, mindenkiben felfedezte azt az adottságot, hajlamot, amiben jó volt, az atlétától nem kívánta, hogy extrát produkáljon a nyújtón, és fordítva. Édesanyja, Szüts Kató, Szüts Istvánnak, a Kollégium Gazdasági Bizottsága főszámvevőjének a leánya volt.

Csaba korán megtanult síelni, vívni, kosárlabdázni, emellett a Sátoraljaújhelyi Zeneiskola Patakra rendszeresen átjáró zene-tanárától zongoraleckéket vett. Amint megalakult az iskolai tánczenekar, ő lett az együttes állandó zongoristája. A magyar nyelv és irodalom, az angol és az orosz nyelv voltak kedvenc tantárgyai. 1953-ban övé lett lesiklásban a junior országos bajnoki cím, 1954-ben pedig megnyerte kard egyéniben a területi bajnokságot – az országos döntőre nem tudott elutazni, mert a patronáló Vörös Meteor sportegyesületnek anyagi erejéből nem futotta a részvétel támogatása.

1955-ben kitüntetéssel érettségizett s felvételt nyert a budapesti orvostudományi

egyetemre. Az 1956-os forradalom és szabadságharc az ő életébe is sorsdöntően beleszólt. Az eseményekben aktívan, tanúként vett részt, majd elhagyta a fővárost, később az egyetemet is. Úgy látta helyesnek, ha egy évig Csepelen fizikai munkát végez – majd végleg a pályamódosítás mellett döntött.

1959-ben felvették a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem bölcsészkarának angol-orosz szakára, a szótáríró, nemzetközileg is ismert Országgh László tanszékére. A professzor szigorú tanár volt, sokat követelt. Szabó Csaba nála rendre jelesen kollokvált – kedvenc tanítványa lett. Szakmai, emberi kapcsolatuk Országgh 1984-ben bekövetkezett haláláig tartott.

Harmadéves korában ismerte meg a néprajzi tanszéken tanuló Kovács Emesét – aki azért kezdte meg és folytatta tanulmányait Debrecenben, mert semmi reménye nem volt arra, hogy budapesti lévén a fővárosi egyetemre nyerjen felvételt, ugyanis édesapja az 1946/47-es Magyar Közösség elleni koncepciók során börtönbe került, politikai üldözötté lett, állását elvesztette, évekig fizikai munkával kereste kenyerét. Debrecenben, ahol a tanárok többsége egykori Eötvös kollégista volt, más volt a légkör. Az ismeretségből mindent elsöprő, egy életre szóló szerelem lett. 1962-ben összeházasodtak, és többek között Országgh László ajánlásával, elhagyva Debrecen, tanulmányaikat az Eötvös Loránd Tudományegyetemen folytatták, ahol Kovács Emese magyar-néprajz, férje pedig angol-orosz szakos tanári diplomát szerzett.

Első munkahelye az IBUSZ volt – itt hamarosan kiemelt idegenvezető lett, aki csoportjait a világ különböző országaiba, tájaira vitte, utaztatta. 1975-ben munkatársa baráti ajánlására a METESZ-hez került, majd néhány év múlva az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (a mai MOL jogelődje) világbanki részlegéhez. Mindkét helyen nyelvtudására, kiemelten jó szervező készségére volt szükség – a nemzetközi kapcsolatok kiépítése, konferenciák szervezése, meledzselése volt a feladata.

Közben megszülettek gyermekei. Gergő 1966-ban, rá két évre Réka. Fia vegyészmérnöki, majd erdész diplomát szerzett, leánya az ELTE-n angol-olasz szakon végzett.

1990-ben az Antal kormány a külügyi szolgálatok újjászervezésével foglalkozott. Ekkor barátja, aki akkor a svájci követségünket vezette, a Külügyminisztérium figyelmébe ajánlotta őt. Feleségével együtt 1990-ben már Washingtonban voltak, ő lett a magyar külképviselő kulturális attaséja. Ám a kitűzést egy-két fontos esemény megelőzte. 1988 nyarán a pártfőtitkár-miniszterelnök Grósz Károly az USA-ba látogatott. Bertalan Imre egykori kényszer-emigráns pataki diák, lelkész, az Amerikai Magyar Református Egyesület elnöke, püspöke, Eugene Osterhaven, a Michigan állambeli Hope College egyetem akkor már nemzetközileg híres lelkész professzora, aki 1945-től magyar felesége révén Sárospatak szerelmese, a Kollégium támogatója – mindketten bejáratosak a Fehér Házba –, akik létrehozták a Friends of Sárospatak szervezetét, s tetemes összegeket gyűjtöttek össze azért, hogy reményeik szerint, ha a pataki iskola egyszer visszakerül a református egyház kezelésébe, azt támogathassák – nos, Grósz szavát vették, hogy a kormány vissza fogja adni Sárospatakot. S jött az üzenet Patakra: szervezzenek támogató alapítványt, hogy legyen hová átutalni a segítő dollárokat. Így jött létre az egyházkerülettel egyetértésben a budapesti baráti kör 1988. novemberi ülésén a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány (a továbbiakban SRKA, ill. Alapítvány), amelynek hivatalos jóváhagyása 1989 tavaszán történt meg. A 114 alapító tag egyike Szabó Csaba volt, akkor már aktív MDF-es aktivista. A Kollégium pedig 1990-ben újra az egyházé lett.

Washingtoni tevékenysége gyakorlatilag két területen lett jelentős. Szervezte a nagykövetség előadó estjeit, amelyekre neves hazai és külföldön élő előadóművészeket, irodalmárokat, ifjú politikusokat hívott meg. A washingtoni diplomáciai testületek kép-

viselői, kongresszusi tisztségviselők, kint élő magyarok találkozóhelye lett követségünk, ahol a vendégek lelkesedve fogadták a hazánk jó hírét vivő művészek fellépését, ifjú politikusok előadásait. Ezeken a találkozón sokat fotózott, a fényképek, az azokhoz fűzött megjegyzésekkel a család tulajdonában vannak. Kultúrtörténeti és igazgatástörténeti dokumentumok – feldolgozásuk a jövő feladata.

Kiérkezése után azonnal felvette a kapcsolatot a kint élő neves pataki diákokkal – természetesen Bertalan Imrével és Eugene Osterhavennel, majd Szathmáry Lajossal a világhírű chicagói Bakery Étterem milliomos tulajdonosával, volt pataki osztálytársával, Desidere Rothtal, a híressé lett nőgyógyással. Ezekből a kapcsolatokból később a Kollégium javára drága gyümölcsök születtek. Menedzselte a Friends of Sárospatak dollármillióinak az Alapítványhoz kerülését, Sárospatakon az úgynevezett Bertalan Ház átalakítását, Szathmáry Lajos szóbeli végakarátának megfelelően több konténernyi tárgyi és könyvadomány megérkezését és átvételét a Kollégium Könyvtárába, a száz darabból álló nevezetes Kossuth gyűjtemény elhelyezését a pataki Rákóczi Múzeumban.

Amikor 1990 végén arról érkezett hír, hogy a Kollégium második világháborúban Budapesten eltűnt értékes könyvei, unicumai annyi félrevezető tagadás után mégiscsak feltehetően a Szovjetunióban, de visszaszerzésükre a magyar kormány nemigen lehet kezdeményező – ám az Egyesült Államok diplomáciája, kihasználva a peresztrojka kedvező légkörét, az ügy érdekében kezdeményezhet – Szabó Csaba több tárgyalás után elérte, hogy az országgyűlés külügyi bizottságának tagja, Hörcsik Richárd találkozhasson Tony Flyncshel, a Kongresszus külügyi bizottságának elnökével, s a könyvek ügyét előadhassa. A diplomáciai csatározások elindultak, hosszú évekig tartottak, míg végül 2006-ban a könyvek jelentős része hazatalált.

A külügyi szolgálat négy évre szól, de jó munkája elismeréseként egy évvel meghosz-

szabbították. Hazatérése után azonnal bekapcsolódott az Alapítvány kuratóriumának munkájába. Kurátorként 2001-ig szolgált, majd a SRKA felügyelő bizottságának elnöke lett. Ezt a tisztséget haláláig betöltötte. Éveken át tagja volt a Kollégium Igazgató Tanácsának.

Az Alapítványon belül az egyedi alapítványok számát ő is gyarapította. Édesapja emlékére családjával együtt a diák sportolók és versenyek támogatására 1998-ban jelentős összeggel megalapította a *Mens Sana in Corpore Sano* alapítványt, majd az ő ösztönzésére hasonló céllal jött létre a volt osztálytársa nevét viselő Desider Roth Alapítvány. Kurátorsági ideje alatt menedzselte az ún. Bertalan Ház végső, az öregdiákok által mindig is igénybe vehető épület ismételt átalakítását, Bertalan Imre emlékének megörökítését, könyveinek kiadását, számos, az Alapítvány által támogatott könyv megjelenését, többek között a SRKA éves tevékenységéről szóló nyomtatott beszámolók kiadását. Amikor 1996-ban, az 1948-ban betiltott Pataki Diákok Országos Szövetsége utódként létrejött a PADISZ, a Pataki Diákok Szövetsége, első elnöke ő lett. Ezt a tiszttét 2000-ig töltötte be.

A Sárospataki Diákok Budapesti Egyesülete találkozóinak otthont adó Magyar Kultúra Alapítványt a kormányzat megszüntette. Átmeneti idő után Szabó Csaba kapcsolatai révén elérte, hogy a találkozónak és az Alapítványnak a belvárosi, Belgrád rakpart 21. szám alatt működő klub adjon otthont. Az összejöveteleken, folytatva az elhalálozott Pálóczy Bertalan áldozatos munkáját, ő fotózott, dokumentálta a történeteket.

1996-ban az Egyesült Államokból hazatérve Emese régi álmát sikerült megvalósítaniuk. Megtakarított pénzükből viszonylag igen kedvező áron Kulcsban telket, rajta a Dunára néző kis nyaralót vásároltak. A kertben néhány év alatt mintagazdaságot teremtett – elsősorban az unokák, Márton, Kristóf, Gáspár és Ambrus örömére. De a kulcsi ház a budapesti lakás mellett számos tágabb és

szűkebb baráti találkozó színtere lett. Vendégszeretetükre a náluk megjelentek sokáig fognak emlékezni.

A kiküldetés után, 1996-ban rövid ideig az akkor induló Károli Gáspár Református Egyetemen kapott állást, a nemzetközi kapcsolatok kiépítése, gondozása volt a feladata. Ibuszos ismeretsége révén meghívást kapott, illetve őt ajánlották az alapítványi Xantus János két tannyelvű Idegenforgalmi Gimnázium honismeretei, földrajzi óráinak ellátására. Óráit angol nyelven tartotta. Tanítványai rajongtak érte. Közben nyugdíjba ment, de tovább tanított. Tizennégy évig állt a katedrán. A tanítást akkor hagyta abba, amikor később végzetessé vált betegségének első tünetei jelentkeztek nála.

A tanítás mellett, de utána is feleségével együtt lelkesen dolgozott a SRKA javára, úgy, mint korábban – mindig mindent közösen csináltak. Két munkájára külön is büszke volt. A Kollégium Trianon utáni felívelő korszaka (1931–1952) tanárainak életrajzi kötete *Pataki tanáraink* címmel 2006-ban jelent meg. 2008-ban látott napvilágot *Pataki diákok az '56-os forradalomban* című gyűjteményes munkája, méltó emléket állítva a forradalomban résztvevőknek. Mindkét kötetet írta, szerkesztette, gondozta kiadásukat.

A gyilkos kór feleségét és őt is megtámadta – évekig hősiesen túrték a fájdalmakat, a kezeléseket. A családon és szűkebb baráti körön túl a kívülállók nemigen tudtak betegségükről. Fegyelmezetten, nagy akarással tették a dolgukat szinte az utolsó perceig. Amikor rá kellett döbennie arra, hogy Emesének már csak napjai vannak hátra, az orvosok végleg lemondtak róla – hirtelen összetört. Június 29-én este könnyezve felhívott: „Nincs erőm hozzá, kérlek, értesítsd a fiúkat, hogy Emese elment.” – mondta, és letette a gagyólót.

Ha az erős lélek, amely sokáig féken tudja tartani a test nyavalyáit, erejét veszti, akkor a kór minden erejével és gyorsan támad – akkor hiábavaló leánya áldozatos, mindkettőjüket éjjel-nappal ápoló, gondozó

munkája. 2017. július 5-én késő délután kölcsönös Isten áldjonnal, kézfogással köszöntünk el egymástól. Hajnalban, neve napján lelke elhagyta meggyötört testét, elindult, hogy megkeresse imádott hitvesét.

A Duna-parti ház, távol Budapesttől, az volt az a hely, ahová mindig visszatértek pihenni, erőt gyűjteni. Végakaratuknak eleget téve Philemon és Baucis hamvait szűk családi körben, 2017. július 14-én református gyásztentisztelet keretében a kulcsi temetőben helyezték el örök nyugalomra.

Halmi Iván

Úti batyu Csabának

„Mert ahova te mégy, oda megyek”
(Ruth 1,16)

„Ki tudja merre, merre visz a végzet,
Göröngyös úton, sötét éjjelen.
Vezesd még egyszer győzelemre néped,
Csaba királyfi csillagösvényen.”

Egy ösvényen indultunk, Megyeren át.
Kari-bá örököse hátán mit vitt?
Elnök úr! Mért hagyta el a zongorát?
A *Kulcsot* se találjuk, ha nem vagy itt!

Batyudban pogácsa, bor, kis szalonna,
Meg egy jókora darab a szívünkéből.
Talán jobb is ez, mint a *fenti* manna.

Maradt ránk a parnasszusi kövekből...
Visszük – míg bírjuk – *iskolánk* zászlaját
A te nevedben is, tűzön-vízen át.

2017. 08. 10.